

SIVILOMBUDSMANNEN

Ullersmo fengsel
Dokumentsenter, Postboks 694
4302 SANDNES

Vår referanse
2017/1261

Deres referanse
201700893-47

Vår saksbehandler
Jonina Hermannsdottir

Dato
13.11.2018

Svar på oppfølgingsbrev fra Ullersmo fengsel

Det vises til svarbrev fra Ullersmo fengsel datert 9. oktober 2018 og brev fra helsetjenesten ved Ullersmo fengsel datert 15. oktober 2018. I brevene orienterer fengselet og helsetjenesten om sin oppfølging av sivilombudsmannens brev av 30. juli 2018 i forbindelse med ombudsmannens besøk til Ullersmo fengsel i perioden 29. – 31. august 2017.

Fengselet har også oversendt et nytt internt rundskriv datert 11.09.2018: «*Interninstruks for praktisk håndtering av innsatte på sikkerhetscelle og sikkerhetsseng*».

1. Fysisk standard

Sivilombudsmannen merker seg at det er opprettet en dialog mellom fengselet og Statsbygg vedrørende fremdriften i arbeidet med å få renovert avdeling Z-Øst.

Vi imøteser fengselets underrettelse om status på oppstartpunkt og ferdigstillelse av arbeidet når dette foreligger.

2. Dokumentasjon av vedtak og tilsyn ved bruk av sikkerhetscelle

Sivilombudsmannen merker seg at fengselet har hatt en gjennomgang av bestemmelsene i straffegjennomføringsloven §§ 37, 38 og 39, med tilhørende forskrifter og retningslinjer med alle fengselets førstebetjenter.

Videre informerer fengselet om at deres nye instruks inneholder beskrivelse av rutiner til bruk av sikkerhetscelleprotokoll, føring i fengslets datasystem og ledelsens kontroll av ansattes utførelse av tjenesten ved bruk av tvangsmidler overfor innsatte. Av den nye instruksen går det blant annet fram at alle tilsyn skal føres i elektronisk logg og at av hensyn til innsattes personvern brukes kun innsattes nummer i loggen.

Sivilombudsmannen vil understreke at det er avgjørende at bruken av sikkerhetscelle blir registrert på en slik måte at rettsikkerheten til innsatte blir ivaretatt og at tiltaket er etterprøvbart. Dette innebærer blant annet at rutiner for at sikkerhetscelleprotokollene ikke skal kunne endres eller redigeres i etterkant, uten at det fremkommer klart av dokumentet.

3. Fysiske forhold på sikkerhetscelle

I fengselets svarbrev framkommer det at lysdimmer på sikkerhetscellene ikke er montert til tross for at dette ble anbefalt allerede i Sivilombudsmannens rapport i februar 2018. Videre vises det til at Ullersmo fengsel har vært i kontakt med Statsbygg om montering av en slik dimmer, uten at denne er blitt montert p.t.

Sivilombudsmannen påpeker at særlig i tilfeller hvor opphold på sikkerhetscelle varer i flere dager vil det være en ekstra belastning for innsatte å ikke ha mulighet til å dempe lyset og på denne måten fratas muligheten til søvn og normal døgnrytme. Døgnkontinuerlig, full opplysning av en sikkerhetscelle utgjør åpenbart en risiko for umenneskelig behandling og kan være en stor belastning for den innsattes helse. Om dette sier Mandelareglene følgende:

“In no circumstances may restrictions or disciplinary sanctions amount to torture or other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment. The following practices, in particular, shall be prohibited:

[..]

(c) Placement of a prisoner in a dark or constantly lit cell;”¹

Sivilombudsmannen vil igjen understreke viktigheten av innsattes mulighet for å kunne dempe belysningen om natten. Dette er uavhengig av Statsbyggs byggeplaner for sikkerhetscellen.

Vi ber om å bli orientert om når Ullersmo fengsel har fått montert dimmere på sikkerhetscellene.

4. Tilsyn, ivaretagelse og vurdering av opphør/Opphold i friluft ved bruk av sikkerhetscelle

I fengsletes svar vises det til ny intern instruks for praktisk håndtering av innsatte på sikkerhetscelle og sikkerhetsseng.

Sivilombudsmannens ser det som positivt at vår anbefaling om daglig tilbud om lufting for innsatte på sikkerhetscelle nå er ivare tatt. Det fremkommer videre i instruksjonen at dersom det er sikkerhetsmessig uforsvarlig å gi innsatte tilbud om lufting skal dette begrunnes og føres i fengselets journalsystem (KOMPIS). I følge instruksjonen kommer fengselet også til å innhente tolk så fort som nødvendig dersom det er behov for å kunne kommunisere med innsatte på sikkerhetscelle.

Når det gjelder tilsyn på sikkerhetsseng skal denne, ifølge interninstruksjonen, gjennomføres minst én gang i timen, med mindre hyppigere tilsyn blir besluttet i samråd med fengselsinspektør. Under Sivilombudsmannens besøk til Ullersmo fengsel i august 2017, ble det opplyst at ved bruk av sikkerhetsseng var beltelagte innsatte under kontinuerlig observasjon av to betjenter som satt i gangen utenfor rommet med åpen dør. Det fremstår derfor som om nye interninstruksjonen legger opp til en dårligere rutine for tilsyn enn det som har vært tidligere praksis ved fengselet.

Det fremkommer videre i instruksjonen at i tilfeller der det ikke fremstår som sikkerhetsmessig uforsvarlig skal innsatte på sikkerhetsseng vurderes luftet i luftegård tilknyttet avdelingen én gang pr. døgn. Det fremstår som uklart for Sivilombudsmannen hvorfor innsatte som er blitt så rolige at beltene kan fjernes for å gjennomføre lufting skal måtte fortsette å bruke sikkerhetsseng etter at lufting er avsluttet.

---

¹ Mandelareglene, regel 43

Ombudsmannen ønsker å understreke at bruk av sikkerhetsseng er et svært inngripende tvangstiltak. Det gjøres oppmerksom på at innenfor psykisk helsevern er det et krav om kontinuerlig tilsyn ved bruk av belteseng jfr. *Lov om etablering og gjennomføring av psykisk helsevern*, § 4.8.

5. Bekledning under opphold på sikkerhetscelle

I fengselets svar fremkommer det at i tilfeller der det kan foreligge selvmords- eller selvbeskadigelsesfare skal den innsatte fratas sine klær og utleveres rivesikker poncho og at rivesikkert pledd i alle tilfeller skal være tilgjengelig.

Videre fremkommer det i fengselets nye instruks at der det ikke er grunn til å tro at det foreligger selvmords- eller selvbeskadigelsesfare skal innsatte få utlevert særskilte klær tilhørende avdeling Z. Dette er en motsigelse til det som fremkom i fengselets svarbrev av 15.05.2018, hvor det fremkom: «Hvis det ikke foreligger fare for selvmord, gis innsatte egne klær etter visitasjon».

Det er derfor fremdeles uklart for Sivilombudsmannen om innsatte får lov å ha på egne klær under opphold på sikkerhetscelle i de tilfellene hvor det ikke foreligger selvmords- eller selvbeskadigelsesfare.

Sivilombudsmannen understreker sin tidligere anbefaling om at: «Innsatte bør som hovedregel få ha på seg egne klær under opphold på sikkerhetscelle.»

6. Isolasjon på avdeling Z-Øst – oppfølging av renhold og hygiene

Hva gjelder oppfølging av renhold og hygiene for innsatte på avdeling Z-Øst orienterer fengslet i sitt brev om at innsatte som har dårlig renhold på cella flyttes til en annen celle mens den urene cellen vaskes.

Det opplyses videre at i tilfeller hvor innsatte uavbrutt griser og roter på cellene kan fengselet begrense antall gjenstander som kan føre til dårlig renhold og hygiene. I tillegg oppfordres innsatte om å hyppig levere tilbake tallerkener, kopper, glass, matrester og søppel som kan bidra til uorden.

Fengselets beskrivelse av egne rutiner samsvarer ikke med Sivilombudsmannens observasjoner. Under vårt besøk i august 2017 så vi celler hvor både vegger og gulv var nedgriset og åpenbart ikke vasket på lang tid. I tillegg fantes det flere tallerkener, matrester, drikkekopper og sigarettneiper liggende på gulvet. Dette indikerer at fengselets egne rutiner for å ivareta isolerte innsatte som har et særskilt behov for oppfølging eller bistand av renhold og hygiene på cellen ikke er tilfredsstillende.

Sivilombudsmannen er fortsatt sterkt bekymret for ivaretagelsen av isolerte innsatte på avdeling Z-Øst når det gjelder dette området. Ombudsmannen imøteser orientering om konkrete tiltak for hvordan innsatte bedre kan ivaretas når det gjelder oppfølging av renhold og hygiene, samt hvordan ledelsen fører kontroll med overholdelsen av disse.

7. Isolasjon på avdeling Z-Øst – fare for isolasjonsskade

Sivilombudsmannen ser det som positivt at fengselet ansetter ny inspektør for aktivitetstilbud, sysselsetting og programvirksomhet i fengselet.

Fengslet har også nedsatt en arbeidsgruppe som skal se nærmere på det innholdsmessige tilbudet fengslet ønsker å tilby innsatte. Samtidig påpekes det at arbeidsgruppen er nylig startet og at det ikke foreligger konkrete planer for aktiviteter for innsatte i avdeling Z-Øst.

Sivilombudsmannen ber om å bli orientert om innholdet i stillingsbeskrivelsen til ny inspektør for aktivitetstilbud, sysselsetting og programvirksomhet i fengselet. I tillegg ber vi om å få tilsendt arbeidsgruppens mandat, tidsplan for arbeidet samt en oversikt over hvilke planer fengselet har for aktiviteter for innsatte på avdeling Z-Øst.

8. Sikkerhet og følelse av trygghet

Fengselet opplyser at etableringen av kontaktbetjenthåndboken har medvirket til at kontakten mellom innsatte og kontaktbetjent er blitt tettere og hyppigere. Dette er positivt. I tillegg viser fengselet til at kameradekningen i fellesarealene på post 3 og post 4 er blitt betydelig bedre.

Ombudsmannen ønsker å understreke at en utvidelse av kameradekningen ikke nødvendigvis bidrar til at innsatte føler seg tryggere. Det fremkommer også tydelig i rapporten under kapittel 9.1. *Sikkerhet og følelse av trygghet*.

9. Informasjon ved innkomst

Sivilombudsmannen merker seg at fengselet har fått utarbeidet informasjonshefte til innsatte og at denne vil bli oversatt til flere språk.

10. Helsetjenester

Helsetjenesten har i sitt svarbrev av 15. oktober 2018, understreket at de ikke ønsker å innføre daglig tilsyn med innsatte som er isolerte etter straffegjennomføringsloven § 37, med mindre det er behov for det etter en konkret vurdering. I sitt svar støtter de seg til Helsedirektoratets anbefaling om at «ansatte i helse- og omsorgstjenesten i fengselet skal se til en innsatt på isolasjon når det er medisinske grunner for tilsyn».

Sivilombudsmannen har tidligere uttrykt en sterk bekymring for ivaretagelsen av isolerte innsatte på avdeling Z-Øst. Dette gjaldt blant annet på grunn av dårlige fysiske forhold ved avdelingen, begrenset menneskelig kontakt, lite meningsfulle aktiviteter og fravær av tiltak for å bryte isolasjonen som de innsatte på avdeling Z-Øst var underlagt.

Sivilombudsmannen holder derfor fast ved sin tidligere anbefaling om at helsetjenesten bør sikre daglig tilsyn med alle innsatte som er isolerte. Dette vil også være i tråd med internasjonale retningslinjer.

Sivilombudsmannen merker seg at helsetjenestens evaluering av multidoser viste at den fungerte bra og at erfaringene så langt har vært positive.

11. Fritidstilbud, utetid fra celle og lufting

Det er positivt at en prosess er igangsatt for å lage en helhetlig plan for utviklingen av bygg og uteområder.

12. Bruk av telefon og Skype

Fengselet har oppgitt at 55 innsatte med utenlandsk opprinnelse har mulighet for å kunne benytte seg av Skype. Samtidig ønsker Sivilombudsmannen å presisere at bruk av Skype kan også være nyttig for norske innsatte som ikke har mulighet til å få besøk av familie og venner på grunn av lang reisevei.

Sivilombudsmannen ser fram til å få svar på de forhold som er påpekt, og vi ber om at de sendes til oss innen 6.desember 2018.

For ombudsmannen

Christian Ranheim
Fungerende kontorsjef

Jonina Hermannsdottir
seniorrådgiver

Dette brevet er godkjent elektronisk og har derfor ikke håndskrevet underskrift.